

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

КАФЕДРА МОВОЗНАВСТВА ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СЕМАНТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

СИЛАБУС

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма	Середня освіта (Українська мова і література) Психологія.
Форма навчання	денна
Курс	I
Семестр	II

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання
кафедри мовознавства та
російської мови
28.08.2019 № 1

Бахмут 2019

Назва курсу	Сучасні напрямки семантичних досліджень
Викладач (-і)	Колесніченко Олена Леонідівна, к.філол.н., доцент
Контактний тел.	+38 050 5802509
E-mail	o.kolesnichenko@forlan.org.ua
Локація курсу в корпоративному середовищі	Ресурсний центр (аудиторія № 315, навчальний корпус № 2)
Формат курсу	очний (offline)
Консультації	Очні консультації: в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Усі запитання можна надсилати на електронну пошту, що вказана в силабусі.

1. Анотація.

Теорія значення в природних мовах, поряд з теорією мовленнєвої діяльності та психолінгвістикою, соціолінгвістикою і лінгвістикою тексту, знаходиться в центрі досліджень останніх десятиліть. Це пов'язано з загальнонауковим інтересом до проблем семантики, що займає зараз лінгвістику та суміжні з нею дисципліни, а також філософію, логіку, психологію, інформатику.

Дисципліна «Основні напрямки семантичних досліджень» належить до переліку дисциплін вільного вибору магістранта. Предметом вивчення є семантична структура слова, семантика мови і мовлення (висловлення), семантика сприймання висловлення, семантика граматичної системи мови та ін. Передбачається вивчення найважливіших складових загальної семантики з охопленням її головних розділів основної проблематики: лексичної, граматичної, синтаксичної і комунікативно-прагматичної семантики, приділяється увага діахронічному вивченню семантики мовних одиниць. Основні проблеми семантики розглядаються у співвідношенні з семантичними теоріями і концепціями, що існують у вітчизняній лінгвістиці.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)). 014 Середня освіта (Українська мова і література)	Вибіркова	

	<p>Освітня програма Середня освіта (Мова і література (англійська)). Психологія.</p> <p>Середня освіта (Українська мова і література) Психологія.</p>	
Модулів – 1		Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр
Загальна кількість годин: 90		1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи здобувача – 3	Рівень вищої освіти «магістр»	год. 18
		Практичні, семінарські
		год. 18
		Лабораторні
		год. -
		Самостійна робота
		год. 76
Вид контролю: екзамен		

3. Мета та завдання курсу

Основна **мета** курсу полягає в тому, щоб дати можливість магістрантам придбати фундаментальні знання в області семантики, сформувавши уявлення про основні напрямки і підходи вивчення семантики різнорівневих мовних одиниць у вітчизняному мовознавстві. Мета курсу – ознайомити слухачів з 1) найважливішими поняттями семантики, 2) концепціями та гіпотезами, які опрацьовуються семасіологами, 3) історією формування цього лінгвістичного напрямку, 4) дати магістрантам основні знання щодо структури, ієрархічності будови лексичного значення, а також основних методів відтворення семантичної структури слова та речення. Дисципліна має велике виховне значення, оскільки гармонізує особистість, дозволяє на яскравих зразках вітчизняних вчених виховувати у студентів такі якості як дослідника, сумлінність у науці, відповідальність, повагу до традиції.

Завдання курсу – ознайомити студентів із теоретичними положеннями лексичної семантики:

1. Визначити предмет і об'єкт вивчення семантики, проблематику досліджень, відмежувати її від прагматики.
2. Познайти слухачів із сформованим на поч. XXI ст. розумінням семантики.
3. Розглянути розвиток семантичних концепцій.

4. Показати зв'язок семантики з іншими напрямками лінгвістики: когнітивною лінгвістикою, соціолінгвістикою, етнолінгвістикою, комунікативною лінгвістикою та ін.

5. З'ясувати характер взаємозв'язку між мовою та мисленням, семантичною та поняттєвою структурою слова, чітко розмежувати у свідомості студентів мисленнєву сферу із її поняттєвими структурами та мовну сферу із мовними знаками, які є носіями лексичного значення та смислів у реченні.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач у результаті вивчення курсу:

Загальні:

- Здатність організувати і здійснювати освітню діяльність на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області філософії освіти, здатність аналізувати, оцінювати та застосовувати сучасні наукові досягнення в галузі мовознавства.
- Здатність планувати і вирішувати завдання власного особистісного та професійного розвитку.
- Здатність усвідомлювати моделі світу, природу, причинно-наслідкові закономірності розвитку суспільства і зв'язки різних культур; набувати культурного досвіду для досягнення загальнолюдських цінностей; засвоювати і реалізовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації з поважним ставленням до різних культур, релігій, прав народів і людини та ідеї збереження миру та толерантного існування.
- Здатність реалізовувати у професійній діяльності настанови толерантності та гуманності, у контексті сучасної мультикультурності, на основі загальнолюдських цінностей та критичного оцінювання соціально-політичних, економічних подій і явищ.
- Здатність здійснювати пошук, оброблення, систематизацію, контекстуалізацію та інтерпретацію загальнонаукової інформації з різних джерел, а також генерувати нові ідеї для вирішення наукових і практичних завдань, зокрема у міждисциплінарних галузях.
- Здатність орієнтуватися в інформаційних та Internet джерелах, працювати з бібліотечними фондами, критично ставитись до отриманої інформації, усвідомлювати цінності суб'єктивної позиції в інформаційному просторі, володіння комп'ютерною та інформаційною культурою.
- Здатність працювати у професійній групі, дотримуючись етичних норм професійної діяльності.

Фахові:

- Здатність використовувати базові знання про теоретичні засади лінгвoseмантики, методологічні принципи, практичне застосування та міждисциплінарні зв'язки.
- Здатність здійснювати дослідження в галузі семантики.
- Здатність аналізувати та порівнювати результати семантичних досліджень вітчизняних й іноземних дослідників з обраної тематики.
- Здатність реалізувати рівень мовної та мовленнєвої компетентностей, достатній для забезпечення успішного спілкування в професійній та науковій сферах, оперування лексичними, граматичними аспектами, ефективними засобами творення цілісного усного й писемного тексту, здатність до реалізації професійних усних презентацій.
- Здатність реалізувати достатній рівень мовної та мовленнєвої компетентностей на основі теорії та практики семантичного аналізу.
- Здатність використовувати мовні засоби та мовленнєві структури у різних типах дискурсу, зокрема у професійному.
- Здатність обирати ефективні стратегії для вирішення дослідницьких завдань у галузі семантики.
- Здатність оперувати ключовими поняттями фахових дисциплін та розуміти об'єктивні тенденції розвитку сучасної філології.

4. Результатом навчання має стати розуміння слухачами згаданих проблем, органічне їх засвоєння у поєднанні з фаховими проблемами лексикології та лексикографії, історії лінгвістичних учень, проблемами загального мовознавства, які вивчаються на філологічному факультеті. Магістрант повинен знати:

- основні положення та наукові концепції в області лінгвістичної семантики, принципи і методи семантичного аналізу;
- мати уявлення про історію, сучасний стан та перспективи розвитку лінгвістичної семантики;
- знати понятійний апарат семантики;
- основні проблеми опису змістовної сторони слова як одиниці мови і мовлення;
- основні підходи до вивчення семантики слова з позицій синхронного дослідження мови;
- основні підходи до вивчення семантики слова в діахронічному аспекті;
- особливості взаємозв'язку мови і мислення, що відображаються у складній взаємодії семантичних компонентів у структурі значення мовної одиниці;
- шляхи формування та розвитку (при збереженні спадкоємності) різних семантичних теорій і концепцій у вітчизняному мовознавстві
- демонструвати і застосовувати поглиблені знання в галузі теорії та історії лексичної семантики власної науково-дослідницької діяльності; застосовувати різні техніки семантичного аналізу до мовного матеріалу різних синхронних зрізів в історії мови;
- проводити під науковим керівництвом локальні дослідження на основі існуючих методик у галузі лексичної семантики з формулюванням аргументованих міркувань і висновків,
- вільно володіти термінологією лінгвістичної семантики, навичками самостійного дослідження семантичної системи мови та її одиниць;
- володіти техніками семантичного аналізу мовного матеріалу; прийомами і технікою кваліфікованого ведення наукової дискусії; проектування і здійснення комплексних досліджень, у тому числі міждисциплінарних, на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області лінгвсемантики; аналіз та оцінка сучасних наукових досягнень в галузі семіотики.
-

5. Політика курсу заснована на політиці ГПМ.

Горлівський інститут іноземних мов є вільним і автономним центром освіти, що покликаний давати адекватні відповіді на виклики сучасності, плекати й оберігати духовну свободу людини, що робить її спроможною діяти згідно з власним сумлінням; її громадянську свободу, яка є основою формування суспільно відповідальної особистості, академічну свободу та академічну добросовісність, що є головними рушійними силами наукового поступу. Внутрішня атмосфера інституту будується на засадах відкритості, прозорості, гостинності, повазі до особистості.

Вивчення навчальної дисципліни «Сучасні напрямки лінгвістичних досліджень» потребує: виконання завдань згідно з навчальним планом; підготовки до семінарських занять; роботи в інформаційних джерелах; опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури, а також ознайомлення з історичними джерелами та історіографічними працями.

Підготовка та участь у семінарських заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення теоретичного матеріалу, конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме: підтвердження теоретичного матеріалу прикладами з лінгвістичних джерел, знання основних дефініцій, уміння аргументовано викласти певний матеріал, підготувати презентацію власних

навчальних пошуків, коментувати відповіді інших здобувачів, доповнювати їх, знаходити помилки (неточності, недоліки) та надавати правильну відповідь.

Відповідь здобувача повинна демонструвати ознаки самостійності виконання поставлених завдань, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу.

6. Схема курсу

Змістовий модуль №1. Історія вивчення семантики.

Семантика як наука. Історія її виникнення. Об'єкт та предмет дослідження семантики. Невизначеність цих категорій.

Виникнення семантики як самостійної науки про мову. Праці основоположників семасіології. Ономасіологічний та культурно-історичний напрям. Створення структурної (системної) семантики. Основоположники, мета, напрями.

Боротьба філософських ідей індивідуалізму та колективізму в семантиці.

А. А. Потебня як представник психологічного напрямку у вивченні лексичної семантики.

Праці М. М. Покровського та їх роль у розвитку вітчизняної семантики.

Теорія референції як частина лінгвістичної семантики. Роботи Н.Д. Арутюнової, Е. В. Падучевої, Т. В. Булыгиної та ін.

Роботи О. Н. Трубачова, Вяч. Нд. Іванова та інших лінгвістів як реалізація порівняльно-історичного підходу в семантиці.

Теорія понятійних категорій В. І. Мещанінова.

Дослідження групи «Логічний аналіз мови». Досягнення і перспективи.

Семантичні теорії у вітчизняному мовознавстві, що характеризують сильну (зовнішню) і слабку (внутрішню) семантику.

Розвиток ідей когнітивної семантики в дослідженнях українських та російських лінгвістів.

Вчення А. А. Шахматова про граматичні та психологічні категорії.

Теорія значення у трактуванні Ф. Ф. Фортунатова.

Значення робіт В.В. Виноградова для розвитку семантичних досліджень.

Вчення А. А. Шахматова про граматичні та психологічні категорії.

Московська семантична школа. Основні принципи інтегрального опису мови. Інтегральний опис мови. Модель «Смисл \leftrightarrow Текст».

Основні напрями і школи лінгвістичної семантики у сучасному мовознавстві.

Розвиток вчення про мовне значення у вітчизняному мовознавстві XIX ст. Основні напрями розвитку семантики у вітчизняному мовознавстві першої половини XX ст.

Основні напрями сучасних семасіологічних досліджень: а) семантичні дослідження у межах генеративізму: теорія Н. Хомського; б) референтна семантика (теорії М. Лінського, В.В.О. Куайна, М. Даміта, В. Гака, Н. Сусова, Ю. Маслова); в) модель “Смисл \leftrightarrow Текст” та історія її розробки.

Інтерпретаційна семантика і породжувальна граматика Н. Хомського. Дж. Катц як основоположник методики компонентного аналізу. Основні положення теорії інтерпретаційної семантики. Поняття і роль семантичного компонента, склад семантичного компонента. Ідеї інтерпретаційної семантики в працях У. Вейнрейха. Критика ідей Дж. Катца і Дж. Фодора.

Породжувальна семантика. Основоположники, особливості, напрями.

Концептуальна семантика.

Комунікативна семантика. Загальна характеристика напрямку.

Психолінгвістична семантика. Когнітивна семантика, ключові поняття: когніція, когнітивна база, константи культури, концепт (структура концепту, методика його опису)

Змістовий модуль №2. Теоретичні та методологічні засади семантики.

Семантика як наука про значення. Предмет семантики. Рівні мовної системи і розділи семантики: семантика слова; фоносемантика; морфемна семантика; граматична семантика; синтаксична семантика; семантика тексту. Семантика і лексикографія.

Основне коло проблем. Семантика у відношенні до семіотики: семантика – синтактика – прагматика. Семантика у відношенні до філософії: лінгвістична філософія. Семантика у відношенні до логіки: логічний аналіз мови. Про значення «значення»:

- значення як позначення,
- значення як відбите знання про речі,
- значення як схильність до якоїсь реакції,
- значення як апроксимація до емпіричного досвіду,
- значення як пропозиціональна установка,
- значення як вживання,
- значення як спосіб верифікації,
- значення як відношення між знаками,
- значення як можливість перекодування.

Теорія знака. Семантична тріада слово – поняття – річ: а) слово у відношенні до речі: знак позначає предмет (значення знака), б) слово у відношенні до поняття: знак вираження (смісл знака), в) поняття стосовно до речі: сенс знака задає значення.

Теорія знаків Ч. Пірсу:

- знаки-індекси,
- іконічні знаки
- знаки-символи.

Аксіоматика мовного знака.

Теорія номінації. Номінація як спосіб розуміння. Види і способи номінації:

- по виконуваній у висловлюванні функції: екзистенційні (інтродукційні), ідентифікують, дескриптивні, оціночні і реляційні номінації;
- за способом оформлення значення: первинні і вторинні, прямі і непрямі, символічні, метонімічні і метафоричні номінації;
- за укладеною в імені інформації: гіпоніми і гіпероніми;
- по займаній позиції в судженні: суб'єктні та предикатні номінації.

Способи семантичного перетворення:

- по суміжності: метонімія,
- за аналогією: метафора.
- значення як можливість перекодування.

Теорія референції. Референція як відношення актуалізованої іменного вирази до об'єктів світу. Види референції:

- певна,
- невизначена,
- нульова референція.

Умови референції:

- до стандартного універсуму,
- до фіктивного універсуму,
- до контра фактичному універсуму.

Розщеплена референція.

Процедури і рівні семантичного аналізу: слово – висловлювання – текст – корпус текстів

Аналіз за компонентами значення. Компонентний та/або семний аналіз. Види семантичних ознак (сем) у складі семем:

- видові і родові,
- інгерентні і аферентні.

Семантичні ознаки у фокусі системної інстанції: таксономії і доха. Зміст семем в мові і контексті.

Семантичні відносини в синтагматиці. Сполучуваність і обмеження на сполучуваність:

- морфо-синтаксичні обмеження,
- лексичні обмеження,
- стилістичні обмеження,
- семантичні обмеження.

Поняття ізотопії як способу вивчення семної комбінаторики у висловленні та/або тексті. Ізотопія як умова семантичної зв'язності висловлювання або тексту. Ізотопія як умова розуміння висловлювання або тексту. Типологія ізотопій:

– по типу рекурентного семантичного ознаки: видові і родові, інгерентні та аферентні ізотопії,

- по протяжності: локальні та глобальні ізотопії,
- по дистрибуції семем: чергуються, перетинаються і взаємно накладений-віізотопії.

Ієрархія ізотопій. Поліізотопія і множинність сенсу.

Семантичні відносини в парадигматики.

Таксономії.

Лексичні поля.

Асоціативно-вербальні мережі.

Семантичні мережі у дослідженнях по штучному інтелекту.

Семантичні класи як визначальні множини. Семантичні класи в мові і в контексті.

Системні інстанції як умова побудови семантичних класів:

- спеціально-наукові знання,
- соціальні норми,
- ідіолектні норми.

Типологія семантичних класів:

- за типом участі у створенні семантичної ознаки,
- за типом участі у створенні систематики,
- за розподілом локальних зон інтерпретації.

Корпус текстів.

Змістовий модуль №3. Методи сучасних семантичних досліджень.

Актуальні задачі сучасних семантичних досліджень. Основні методи семантичних досліджень. Описовий метод, історичний метод, порівняльний метод.

Опозитивний аналіз.

Трансформаційний аналіз.

Компонентний аналіз.

Метод семантичного поля.

Метод психолінгвістичного експерименту.

Математичні (логіко-математичні) методи.

Поняття метамови семантичного опису. Метамова та семантичні примітиви. Поняття Linguamentalis. Семантичні примітиви в розробці Московської і Польської семантичних шкіл (основні положення).

Умовно-істиннісна семантика. Методи і процедури аналізу. Види істиннісного значення: істинно – брехливо – невизначено. Істина і/або правдоподібність. Семантика можливих світів. Методи і процедури аналізу.

Когнітивна семантика. Методи і процедури аналізу. Теорія прототипів. Теорія фреймів. Теорія ІКМ. Інтерпретаційна семантика. Методи і процедури аналізу.

Семантична інтерпретація як герменевтичний акт. Види інтерпретанти. Види та умови інтерпретації.

Корпусні методи дослідження. Корпуси текстів як глобальні семантичні універсуми. Вимоги та умови побудови корпусу текстів. Дискурси, жанри і тематичні блоки як умови побудови корпусу.

7. Система оцінювання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

- усне опитування;
- тестові завдання;
- самостійні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань;
- контрольні роботи змістових модулів;
- проектні завдання;
- контрольна робота залікового модуля (екзамен)

Форми поточного і підсумкового контролю

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «Методологія сучасних лінгвістичних досліджень» здійснюється шляхом проведення контрольних заходів, які включають поточний, підсумковий модульний, підсумковий семестровий контроль. Рівень навчальних досягнень здобувачів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль передбачає усні відповіді здобувачів на теоретичні питання семінарських занять, виконання тестових завдань та самостійних робіт.

Підсумковий модульний контроль передбачає виконання контрольних робіт змістового модулю. Оцінка за змістовий модуль дорівнює сумі балів контрольних точок та КРЗМ з урахуванням коефіцієнтів.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю є іспит.

ГРАФІК

поточного контролю

Кількість КТ - 4

Коефіцієнт КТ – 0,1

Кількість КРЗМ – 2

Коефіцієнт КРЗМ – 0,1

Кількість ЗМ – 2

Вид підсумкового контролю: іспит
усна частина (коефіцієнт - 0,4)

№	Вид контролю	Форма контролю	Термін проведення
1.	КТ № 1	обговорення	Семінарське заняття -№1
2.	КТ № 2	обговорення	Семінарське заняття № 3
3.	КРЗМ №1	тест	Семінарське заняття № 5
4.	КТ № 3	обговорення	Семінарське заняття № 6
5.	КТ № 4	обговорення	Семінарське заняття № 8

6.	КРЗМ № 2	тест	Семінарське заняття № 9
----	----------	------	-------------------------

Форма підсумкового контролю

Підсумковий контроль покликаний об'єктивно підтвердити досягнутий рівень навченості, визначити ступінь сформованості навичок та умінь здобувачів на кінець певного етапу навчання (в кінці семестру).

Курс «Основні напрямки семантичних досліджень» вивчається протягом одного семестру.

Формою підсумкового контролю в I семестрі є **іспит**, який контролює рівень засвоєння здобувачами теоретичного матеріалу та набуття ними навичок і вмінь його застосування у практичній діяльності на підставі результатів поточного контролю.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль та самостійна робота						Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль № 1			Змістовий модуль № 2				
КТ 1	КТ 2	КРЗМ 1	КТ 3	КТ 4	КРЗМ 2	40	60+40 (іспит)
10	10	10	10	10	10		

Кількість КТ – 4, коефіцієнт КТ – 0,1.

Кількість КРЗМ – 2, коефіцієнт КРЗМ – 0,1.

Контрольна робота залікового модуля (іспит) – коефіцієнт 0,4.

Загальна оцінка складається з суми балів за контрольні точки і контрольні роботи змістових модулів, набраних упродовж навчального семестру (60%) та балів, набраних за усні відповіді під час іспиту (40%).

Процедура проведення підсумкового контролю (іспиту) регламентована програмою підсумкового контролю з навчальної дисципліни, затвердженою на засіданні кафедри вітчизняної та зарубіжної історії.

Шкала оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
	екзамен	залік		
90-100	Відмінно	зараховано	A	відмінне виконання лише з незначною(мінімальною 1-2) кількістю помилок
82-89			B	вище середнього рівня з кількома помилками
75-81			C	вище середнього рівня з кількома помилками
67-74	Задовільно		D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-66			E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	не зараховано	FX	з можливістю повторного складання
1-34			F	з обов'язковим повторним курсом

Зміст екзаменаційної підготовки

1. Семантика як лінгвістична дисципліна. Подвійність предмета семантики. Місце семантики в колі традиційних лінгвістичних дисциплін.
1. Становлення семантики як самостійного розділу у вітчизняному мовознавстві.
2. Значення в структурі мовного знака.
3. Типологія значень
4. Лексична семантика і лексикологія: подібності та відмінності.
5. Лексичне і граматичне значення.
6. Компоненти лексико-семантичної інформації.
7. Лексико-семантична парадигма.
8. Компонентний аналіз лексичного значення слова.
9. Лексична синтагматика та засоби її опису.
10. Семантична структура багатозначного слова. Епідигматика.
11. Тезаурус як модель парадигматичної структури плану змісту мови.
12. Проблеми опису семантики мовної одиниці. Метамова.
13. Пропозиція як об'єкт семантичних досліджень.
14. Словотворча семантика. Перспективи дослідження.
15. Відображення зміни мовної свідомості в семантиці мовних одиниць.
16. Синкретизм значення як специфічна риса давнього слова.
17. Елементарні семантичні одиниці та принципи їх виділення.
18. Семантична і смислова структура слова.
19. Семантика мовної одиниці та мовна картина світу.
20. Семантика як частина теорії мови. Перспективи дослідження.
21. Рівні семантичного аналізу: слово – висловлювання – текст – корпус.
22. Семантична тріада слово – поняття – річ.
23. Значення «значення».
24. Структура лексичного значення. аналіз за компонентами значення.
25. Теорія ізотопії. Види ізотопій.
26. Про асиметрію мовного знака. синонімія. Полісемія. Омонімія.
27. Теорія знака: Пірс – Соссюр.
28. Теорія значущості Ф. де Соссюра.
29. Теорія дескрипцій.
30. Номінація. Види номінації.
31. Референція. Види референції.
32. Теорія прототипів.
33. Теорія фреймів.
34. Ідеалізовані когнітивні моделі.
35. Корпусні методи дослідження значення.
36. А. А. Потебня як представник психологічного напрямку у вивченні лексичної семантики.
37. Праці М. М. Покровського та їх роль у розвитку вітчизняної семантики.
38. Теорія референції як частина лінгвістичної семантики. Роботи Н.Д. Арутюнової, Е. В. Падучевої, Т. В. Бульгиної та ін.
39. Роботи О. Н. Трубачова, Вяч. Нд. Іванова та інших лінгвістів як реалізація порівняльно-історичного підходу в семантиці.
40. Теорія понятійних категорій В. І. Мещанінова.
41. Значення і сенс в теорії функціональної граматики.
42. Семантика тексту: становлення нового розділу семантики.
43. Експериментальні методи верифікації семантичних гіпотез.
44. Дослідження групи «Логічний аналіз мови». Досягнення і перспективи.
45. Семантичні теорії у вітчизняному мовознавстві, що характеризують сильну

- (зовнішню) і слабку (внутрішню) семантику.
46. Розвиток ідей когнітивної семантики в дослідженнях українських та російських лінгвістів.
 47. Вчення А. А. Шахматова про граматичні та психологічні категорії.
 48. Теорія значення у трактуванні Ф. Ф. Фортунатова.
 49. Значення робіт В.В. Виноградова для розвитку семантичних досліджень.
 50. Вчення А. А. Шахматова про граматичні та психологічні категорії.
 51. Московська семантична школа. Основні принципи інтегрального опису мови.
 52. Інтегральний опис мови. Модель «Смисл \Leftrightarrow Текст».
 53. напрямки і школи лінгвістичної семантики у сучасному вітчизняному мовознавстві.
 54. Розвиток вчення про мовне значення у вітчизняному мовознавстві ХІХ ст.
 55. Основні напрямки розвитку семантики у вітчизняному мовознавстві першої половини ХХ ст.

Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни «Основні напрямки семантичних досліджень»

100 балів – здобувач в повному обсязі опанував програмний матеріал, має глибокі та міцні знання, самостійно використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності, толерантно ставиться до протилежних точок зору, виявляє розбіжності в позиціях, критично оцінює лінгвістичну інформацію, здатний, відповідно до вікових особливостей, презентувати власну оцінку семантичних явищ, проявляє високу мовну культуру; має навички проектування і здійснення семантичних досліджень, у тому числі міждисциплінарних, на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області семіотики; виконує аналіз та оцінку сучасних наукових досягнень в галузі лінгвосемантики.

95 балів – здобувач володіє глибокими і міцними знаннями, вільно висловлює власні судження та їх аргументує, аналізує семантичну інформацію, може назвати основні семантичні школи та напрями, коректно формулювати наукову проблему та дослідницькі завдання, визначає актуальність та новизну наукової роботи; відбирає необхідну інформацію і мовний матеріал для підготовки та проведення дослідження відповідно до поставленої мети та визначених завдань; умотивовано обирає та застосовує спеціальні й загальнонаукові методи для проведення наукового дослідження.

90 балів – здобувач володіє набутими знаннями та використовує їх для розв'язання навчальної проблеми, виявляє розуміння мовних процесів, робить аргументовані висновки, характеризує семантичні явища і процеси, встановлює синхронність; володіє здатністю аналізу та порівняння результатів семантичних досліджень вітчизняних й іноземних дослідників з обраної тематики; може назвати основні лінгвістичні школи та напрями, коректно формулювати наукову проблему та дослідницькі завдання, визначає актуальність та новизну наукової роботи; відбирає необхідну інформацію і мовний матеріал для підготовки та проведення дослідження відповідно до поставленої мети та визначених завдань; умотивовано обирає та застосовує спеціальні й загальнонаукові методи для проведення наукового дослідження.

85 балів – здобувач у достатній мірі оперує навчальним матеріалом, виконує аналіз та оцінку сучасних наукових досягнень в галузі семантики; порівнює, пояснює, аналізує, узагальнює і критично оцінює мовні явища та діяльність науковців, самостійно виправляє допущені помилки, сам добирає аргументи на підтвердження власної точки зору, умотивовано обирає та застосовує спеціальні й загальнонаукові методи для проведення семантичного дослідження; може назвати більшість мовознавчих робіт.

80 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом, дає загалом правильне визначення лінгвістичних шкіл та напрямів, аналізує мовні факти, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними у межах теми, узагальнює окремі факти і формулює нескладні

висновки, визначає половину наукових джерел, може назвати п'ять-шість мовознавчих робіт.

75 балів – здобувач в цілому послідовно і логічно відтворює навчальний матеріал, виявляє розуміння лінгвістичної термінології, лінгвістичних шкіл та напрямів, може назвати до п'яти робіт з мовознавства.

70 балів – здобувач в цілому відтворює мовний матеріал теми, може дати стислу характеристику лінгвістичного явища, загалом правильно вживає семантичні терміни, виявляє знання і розуміння основних закономірностей мовного процесу, визначає три-чотири лінгвістичних джерела, може назвати дві-три мовознавчі роботи у галузі семантики.

65 балів – здобувач може відтворити основний зміст навчальної теми, визначити окремі ознаки історичних понять та процесів, з допомогою викладача аналізує мовні факти, порівнює та робить висновки, виправляє допущені помилки, визначає два-три історичних джерела, може назвати одну-дві мовознавчі роботи.

60 балів – здобувач має загальне уявлення про методи наукових досліджень, може репродуктивно відтворити частину навчального матеріалу, дати визначення лінгвістичних термінів, поданих у тексті підручника або викладачем, назвати основні лінгвістичні школи та напрями, здатен визначити один-два мовознавчих джерела, мовний аналіз відсутній.

59-35 балів – здобувач не має загального уявлення про методи наукових досліджень, але вибирає правильний варіант відповіді із запропонованих, не вміє пояснювати мовні факти та діяльність людей, може двома – трьома простими реченнями розповісти про мовне явище, не вміє порівнювати мовні факти та діяльність учених, володіє матеріалом на рівні окремих відповідей складається із окремих частин.

34 - 0 – балів – здобувач не володіє вивченим обсягом лінгвістичного матеріалу, здобувач не має загального уявлення про методи наукових досліджень, може назвати одну-дві мовознавчі школи.

34 - 0 – балів – здобувач не володіє вивченим обсягом історичного матеріалу, може назвати одну-дві історичні події, історичні постаті чи історико-географічні об'єкти.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика: учеб. пособие для вузов. М.: Высшая школа, 1990. 176 с.
2. Звегинцев В.А. Семасиология: учеб. Пособие. М.: МГУ, 1957. 320 с.
3. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика: учеб. пособие. М.: Едиториал УРСС, 2000. 352 с.
4. Кронгауз М.А. Семантика: учебник. М.: Академия, 2005. 352 с.
5. Новиков Л.А. Семантика русского языка: учебное пособие. М.: Высшая школа, 1982. 271 с.

Додаткова література

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. *Избранные труды в двух томах.* Т. 1. М.: Языки русской культуры, 1995. 472 с.
2. Арутюнова Н. Д. Лингвистические проблемы референции. *Новое в зарубежной лингвистике.* Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). М.: Радуга, 1982. С. 5–40.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М.: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
4. Арутюнова Н. Д. Референция. *Лингвистический энциклопедический словарь.* М.: Советская энциклопедия, 1990. С. 411–412.
5. Бенвенист Э. Природа языкового знака. *Общая лингвистика.* М.: Прогресс, 1974. С. 90–96.
6. Даммит М. Что такое теория значения? *Философия. Логика. Язык.* М.: Прогресс, 1987. С. 127–212.

7. Доннелан К. С. Референция и определенные дескрипции. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). М.: Радуга, 1982. С. 134–160.
8. Зализняк Анна А. Многозначность в языке и способы ее представления / А.А. Зализняк. -М.: Языки славянских культур, 2006. – 672 с.
9. Караулов Ю. Н. Семантический гештальт ассоциативного поля и образы сознания. *Языковое сознание. Содержание и функционирование*. М., 2000. С. 107–109.
10. Когнитивные аспекты языка. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XXIII. М.: Прогресс, 1988.
11. Куайн У. В. Слово и объект. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XVIII. Логический анализ естественного языка. М.: Прогресс, 1986. С. 24–98.
12. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: Изд-во Московского ун-та, 1997. 245 с.
13. Лайонз Дж. Язык и лингвистика. Вводный курс: Пер. с англ. М.: Едиториал УРСС, 2004. 320 с.
14. Лингвистическая семантика. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. X. М.: Прогресс, 1981.
15. Лосев А. Ф. Аксиоматика знаковой теории языка. *Знак. Символ. Миф*. Труды по языкознанию. -М.: Изд-во Московского университета, 1982. С. 28–64.
16. Лосев А. Ф. Аксиоматика теории языкового знака в плане его специфики. *Знак. Символ. Миф*. Труды по языкознанию. М.: Изд-во Московского университета, 1982. С. 125–144.
17. Льюис К. И. Виды значения // Семиотика. М.: Радуга, 1983. С. 211–224.
18. Моррис Ч. Основания теории знаков. *Семиотика*. М.: Радуга, 1983. С. 37–89.
19. Патнэм Х. Значение и референция. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). М.: Радуга, 1982. С. 377–390.
20. Пирс Ч. С. *Grammatica Speculativa. Начала прагматизма*. Т. 2. Логические основания теории знаков. СПб.: Лаборатория метафизических исследований философского факультета СПбГУ; Алетейя, 2000. С. 40–223.
21. Плулунян В. А. Корпус как инструмент и как идеология: о некоторых уроках современной корпусной лингвистики. *Русский язык в научном освещении*. 2008. № 2(16). С. 7–20.
22. Растье Ф. Интерпретирующая семантика. Нижний Новгород: ДЕКОМ, 2001. 368 с.
23. Рахилина Е. В. Когнитивная семантика: История. Персоналии. Идеи. Результаты // Семиотика и информатика. Вып. 36. М.: Языки русской культуры, 1998. С. 274–323.
24. Серебренников Б. А. Номинация и проблема выбора // Языковая номинация (Общие вопросы). - М.: Наука, 1977. С. 147–187.
25. Сёрл Дж. Референция как речевой акт. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). М.: Радуга, 1982. С. 179–202.
26. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики. *Труды по языкознанию*. М.: Прогресс, 1977. 285 с.
27. Стросон П.Ф. О референции. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). -М.: Радуга, 1982. С. 55–86.
28. Стросон П.Ф. Идентифицирующая референция и истинностное значение. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). М.: Радуга, 1982. С. 109–133.
29. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. М.: Наука, 1986. –143 с.
30. Уфимцева А. А. Лексическое значение. М.: УРСС, 2010. 239 с.
31. Филлмор Ч. Дж. Основные проблемы лексической семантики. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XII. Прикладная лингвистика. М.: Радуга, 1983. С. 74–122.

32. Филлмор Ч. Дж. Фреймы и семантика понимания // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка. М.: Прогресс, 1988. С. 52–92.
33. Хинтиikka Я. Семантика пропозициональных установок. *Логико-эпистемологические исследования*. М.: Прогресс, 1980. С. 68–101.
34. Чарняк Ю. Умозаключения и знания. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XII. Прикладная лингвистика. М.: Радуга, 1983. С. 171–207.

3.3. Інформаційні ресурси

<http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

<http://wordnet.ru/>

<http://elibrary.ru> – научная электронная библиотека

<http://www.lib.msu.su> – каталог Научной библиотеки МГУ

http://www.rsl.ru/r_res1.htm – каталог Российской государственной библиотеки

<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html>